

iNFO

DECEMBER 2016

MILIEUVERENIGING LAND VAN CUIJK

**WERK IN
UITVOERING**

www.mlvc.nl
 bezig voor een beter milieu

JAARGANG 37-2

COLOFON

INFO is het verenigingsblad van de Milieuvereniging Land van Cuijk. Het informeert leden en anderen over natuur en milieu in de ruimste zin. Het verschijnt in een oplage van circa 350 stuks.

Coördinatie INFO en Redactie:

Kees de Bruijn
tel. (0485) 38 51 31
redactie@mlvc.nl - www.mlvc.nl

Verspreiding INFO:

Sylvia van Duijnhoven en Henk Rutten

INFO verschijnt in principe drie maal per jaar. Kopij dient verband te houden met 'natuur en milieu in de ruimste zin des woords' in het Land van Cuijk.

Iedereen kan artikelen schrijven, de redactie bepaalt of deze in overeenstemming zijn met het huishoudelijk reglement van de INFO. Overname van tekst met bronvermelding is toegestaan.

Opmaak en druk:

Kees de Bruijn / Taal- en Tekenhuis

Dagelijks bestuur MLvC:

Theo Wijnhoven, voorzitter
Jan Reijnen, secretaris
Sylvia van Duijnhoven,
penningmeester, leden-
administratie

Secretariaat MLvC:

Beerseweg 10, 5451 NS Mill.
Tel. (0485) 45 10 71.

Banknr: NL92 TRIO 0212186949

Lidmaatschap:

Het lidmaatschap bedraagt minimaal € 17,50 per jaar voor leden-abonnees. Voor elk volgend lid uit het gezin of andere levensvorm geldt een bedrag van € 2,50 per jaar. Het lidmaatschap kan ieder moment ingaan. De contributie wordt geheven vanaf de maand waarin men lid is geworden en is evenredig aan het aantal maanden van het jaar waarin men lid is geworden. Donateurs m/v, die minimaal € 15,- betalen ontvangen ook de INFO. Aanmelden kan met de bon in dit blad of bij het secretariaat. De MLvC is aangesloten bij de Brabantse Milieu-Federatie (BMF) in Tilburg.

Voorwoord

Waarom 'werk in uitvoering'?

Regelmatig wordt ons de vraag gesteld: "Waar zijn jullie nou eigenlijk mee bezig?" (ja, en ook soms: "Waar zijn jullie in godsnaam mee bezig?") Het meest eenvoudige, allesomvattende, maar tamelijk nietszeggende antwoord is: "De milieuvereniging Land van Cuijk zet zich al ruim 35 jaren in voor een beter milieu en behoud van natuur en landschap".

En voor een snel antwoord verwijzen we de vraagsteller naar onze website, Facebookpagina en tweets. Maar dan weet je eigenlijk nog niet alles, want lang niet alles komt op de site of Facebook en lang niet alles wordt getwitterd.

Om redelijk op de hoogte te blijven van de activiteiten van de milieuvereniging kun je het beste regelmatig de maandelijkse openbare bijeenkomsten van de vereniging bezoeken. (Zie voor de agenda onze website). Of één van de bestuursleden aanspreken, natuurlijk.

Vele honderden onderwerpen zijn de afgelopen jaren de revue gepasseerd. Over een reeks onderwerpen die ons de laatste tijd bezighielden kun je in deze INFO meer lezen.

In het oog springend is de mestproblematiek en alles wat daar mee samenhangt. Denk aan MACE, aan stikstof, oedeur, staldering, biovergisting.

Een ander onderwerp waar de vereniging druk mee is, is de stroombaan van de Maas. Lees hierover op pagina 28.

Bij verschillende artikelen in deze INFO zijn we op de 'beschouwende toer' gegaan. Ook dat hoort erbij. Ook na ruim 35 jaar moeten we regelmatig stilstaan bij waarom we het doen.

En wil je ook 'werken in uitvoering' en je inzetten voor een beter milieu, natuur en landschap? Neem contact met ons op.

Veel leesplezier en prettige feestdagen!

Kees de Bruijn

Inhoud

Voorwoord

Een voedselbos in het Land van Cuijk?.....	1
Verdeliet in Cuijk is een Wereldtuin.....	3
Snelweg A77 doortrekken? Nee	4
Het bosje bij de Heimolen in Sint Hubert wordt aangepakt.....	7
Zijn we bezwaarmakers of meedenkers?.....	8
Over lichtvervuiling: bij licht zie je meer van de nacht.....	10
Minder kippen, minder varkens, minder koeien. Laten we het regelen.....	14
De milieuvereniging doet mee met het NK Maasheggenvlechten.....	16
Boekbespreking: 'Het platteland in deze nieuwe tijd'.....	18
Duurzaamheid. Column door voorzitter Theo Wijnhoven	19
Een achtergrondartikel over het Convenant Stikstof. Alles over emissie en depositie	20
Uitbreidingsplannen mestverwerkingsinstallatie Princepeel in Wilbertoord.....	22
Ook nog een camperkampeerplaats aan de Vilt in Beugen.....	25
Een dode das was aanleiding voor levensbeschouwelijk onderricht.....	26
Het trekpuntje over de Lage Raam ligt er bijna.....	27
Het project Stroomlijn van Rijkswaterstaat vs Milieuvereniging Land van Cuijk.....	28
Achterpagina: En de mesttrein dendert voort.	

Voedselbossen zorgen voor vernieuwing van de landbouw

Voedselbossen staan volop in de belangstelling. Het concept wint snel aan populariteit. De vraag is of het slechts een 'hype' is, of dat voedselbossen op termijn een goede tegenhanger zijn van de reguliere landbouw.

Nederlandse grond is schaars. Daarom is het noodzakelijk om de grond die voor voedselproductie bedoeld is effectief te gebruiken. Wat is er dan logischer dan een stabiel systeem te maken (dat nauwelijks onderhoud vergt), dat genoeg voedsel produceert met een hoge opbrengst en ook nog recreatief aantrekkelijk is? De Nederlandse landbouw kan daar nauwelijks aan voldoen. Bovendien staat de landbouw sterk onder druk. Problemen als vervuiling, klimaatverandering en bodemuitputting stapelen zich op. Het kan bijna niet anders dan dat natuur een sleutelwoord gaat worden in de landbouw van de toekomst.

Landbouwoogsten kunnen vergroot worden door meer gewassen door elkaar te telen. Meerdere plantensoorten samen leveren namelijk vaak meer stabiele en hogere opbrengsten, omdat ze elkaar aanvullen. Een voedselbos is een vorm van dit soort mengteelt.

De meerwaarde van een voedselbos

Een voedselbos is een onderdeel van duurzame landbouw waarbij een onderdeel van ons voedselsysteem duurzamer gemaakt kan worden. Reguliere landbouw is ingericht op een bepaalde functie, er wordt gemaaid, gewied, geploegd en gespoeten om die functie te behouden. Bij een voedselbos gaat het om het combineren van planten volgens

ecologische patronen die kenmerkend zijn voor een natuurlijk bos. In die combinatie zit een grote meerwaarde.

Een andere meerwaarde zit in de verandering van denken. Er zal bij een voedselbos al snel een wisselwerking zijn tussen aanplant en de vraag van de omgeving naar de producten. Dit vraagt een kanteling van het gangbare denken over landbouw en betrokkenheid.

Permacultuur

Principes van de permacultuur spelen bij voedselbossen een grote rol. Permacultuur gaat uit van de zorg

voor de bodem en put inspiratie uit natuurlijke processen.

Voedselbossen vallen ook onder de term Agro-ecologie, er wordt geen gebruik gemaakt van pesticiden en er wordt niet bemest.

Landbouwbosbouw, oftewel 'Agroforestry', is een vorm van landgebruik waarbij bosbouw gecombineerd wordt met landbouw of veeteelt. De combinatie van verschillende teelten geeft ruime ecologische en economische opbrengsten. Eind november 2016 is in Riel een begin gemaakt met de aanplant van het eerste Brabantse agroforestry-bos.

De Brabantse Milieufederatie streeft ernaar om de komende jaren minstens 60 ha grond geschikt te maken voor permacultuur gerelateerde activiteiten. Ook in gemeente Sint Anthonis zijn verkenningen gaande. >>

Opbouw van een voedselbos

Voedselbossen zijn productiebossen die uit verschillende productieve lagen bestaan. Deze lagen vormen samen een ecosysteem dat gebruik maakt van natuurlijke processen en kringlopen.

De volgende verschillende lagen van voornamelijk overblijvende, eetbare gewassen kunnen in een voedselbos voorkomen:

- 1) **Hoge bomen** - walnoten, tamme kastanje, hoogstam fruitbomen (kers).
- 2) **Lage bomen** - laagstam fruitbomen, hazelnoten.
- 3) **Klimplanten** - druiven, kiwi's, passievrucht, hop.
- 4) **Struiken** - rode-, zwarte-, witte- en blauwe bessen, bramen, frambozen, jostabessen, taiberry's, erwtenstruiken.
- 5) **Kruidlaag** - meeste groenten, kruiden en bloemen.
- 6) **Bodemkruijpers** - komkommers, pompoenen, courgettes, aardbeien.
- 7) **Knolgewassen** - aardappelen, aardperen, radijzen, wortels, uien, knoflook.
- 8) **Schimmels** - oesterzwammen, champignons, shitake, cantharel, eekhoorntjesbrood

Toegevoegd kunnen worden: bijenkasten, kippen, eenden.

Een voedselbos

- is een concept dat een duurzame en milieuvriendelijke manier van productverbouwing biedt. Er wordt samengewerkt met de natuur, in plaats van er tegenin. (= permacultuur)
- is van belang voor de gezondheid van mens en planeet en biedt economische en maatschappelijke voordelen.
- is onderdeel van een zelfvoorzienende maatschappij.
- strookt met de principes omtrent natuur (rust en ruimte).
- moet planologisch, ecologisch en landschappelijk correct uitgevoerd worden.
- heeft een relatie met landbouw, natuur, landschap en voedsel en zorgt voor een volwaardig ecosysteem. Met het oog op de voortgaande klimaatverandering is een voedselbos ook goed bestand tegen (perioden van) extreme neerslag en droogte, wind, koude en hitte.
- kan de harde tegenstelling overbruggen die in Nederland is ontstaan tussen landbouw en natuur.
- is een waardevolle toevoeging voor de natuur en biedt een duurzaam en milieuvriendelijk alternatief voor de intensieve teelten.
- verhoogt de biodiversiteit en biedt extra leefruimte aan flora en fauna.
- behoeft een terrein van ten minste twee hectare aaneengesloten, wil het een winstoogmerk behalen. Het beheer van een voedselbos is een onderneming.
- kan bijdragen aan een aantal maatschappelijke en sociale doelen. Bijvoorbeeld in de vorm van participatie in het onderhoud en recreatieve/ educatieve plukroutes, extensieve recreatie, betrokkenheid vanuit de omliggende woonomgeving.

VOOR MEER INFORMATIE

Vernieuwende boeren

Er is een 'Netwerk Goed Boeren', voor vernieuwende boeren die op zoek zijn naar alternatieven voor het huidige landbouwsysteem, boeren die een bedrijf willen dat verbonden is met het land, de omgeving en de maatschappij. Het netwerk wil een toekomstvisie voor de landbouw tonen. Voor meer informatie kijk op www.goedboeren.nl.

FoodUp! Brabant

FoodUp! Brabant bestaat uit mensen die mee willen bouwen aan een nieuw voedselsysteem, waarbij gezond, eerlijk en lekker voedsel centraal staat. Voedsel dat goed is voor mens, dier en omgeving. En een eerlijke prijs oplevert voor wie ze maakt. Zie www.foodupbrabant.nl.

Agrofood in Brabant

De provincie Noord-Brabant wil in 2020 tot de meest innovatieve, duurzame en slimme landbouwvoedsel-regio's van Europa behoren. Met een landbouwvoedsel-sector die voedsel produceert met respect voor natuur en milieu én voor gezondheid en welzijn van mens en dier. De provincie noemt dit Brabant Quality. De marketing term is 'Agrofood'. Zie onder andere www.brabant.nl.

Zelf een voedselbos bezoeken

Hieronder enkele voorbeelden van voedselbossen in de buurt.

• 'Floris' Natuurlijke Bomen' is een kleinschalige fruitbomenkwekerij in Den Dungen met veel diversiteit aan (fruit)rassen, die op natuurlijke en harmonische wijze worden opgekweekt.

Zie www.natuurlijkebomen.nl.

• In het dorp Zeeland is Fruitforlife gevestigd. Dit bedrijf ontwerpt eetbaar landschap, begeleidt bij de realisatie daarvan en geeft advies bij reeds bestaande projecten. Zie www.fruitforlife.nl.

• Fruithof de Brand in Zeeland heeft een bijzondere eetbare tuin met moestuin, voedselbos en een grote collectie fruitsoorten. Zie www.facebook.com/fruithofdebrand.

• Autarkia in Schaijk (Broksteeg 2a) heeft een permacultuur-tuin. Zie www.autarkia.nl.

• Voedselbos Ketelbroek in Groesbeek bestaat al 7 jaar. Het is 2,5 ha groot en omvat 3 gebiedjes: Natuurgebied, boomgaard (en schooltuin-tje), en 'botanische boomgaard'. Zie facebook: Voedselbos 'ketelbroek', Groesbeek

Websites voor meer informatie:

- www.aardeboerconsument.nl
- www.brabantsemilieufederatie.nl. (Zie de publicatie 'Van Bos tot Bord')
- www.nmfflevoland.nl. (Natuur en milieufederatie Flevoland. Zie de publicatie 'Voedselbossen in Flevoland').

Verdeliet een Wereldtuin!

Op een braakliggend terrein van 3000 m² (een voormalige schooltuin met een kas en stenen gebouw) is begin 2013 tijdens NLDOET begonnen met de eerste schop in de grond. Verdeliet ligt in wijk De Valuwe, een multiculturele wijk in de gemeente Cuijk. Via een bruikleenoverkomst met de school en de gemeente wordt de locatie gebruikt, beheerd en onderhouden door het burgerinitiatief.

Tuin en ontmoetingsplaats

Er wordt in de Wereldtuin niet alleen gezond, ecologisch voedsel geteeld, het is ook een plek om elkaar te ontmoeten en samen te werken. Kwetsbare burgers met een afstand tot de arbeidsmarkt of samenleving worden uitdrukkelijk betrokken en doen ook mee. De kracht van Verdeliet zit in de mix en diversiteit van mensen en het gewone contact met elkaar. Er worden groenten, kruiden en honing verkocht (er is een eigen bijenstal) en ruimten worden verhuurd aan derden, bijvoorbeeld aan de GGZ, het UWV en incidentele huurders. Alle medewerkers van Verdeliet werken er vrijwillig op vaste of flexibele tijden. Als tegenprestatie voor hun inzet delen zij mee in een klein deel van de opbrengst van de oogst. Het grootste deel is voor de verkoop in de tuinwinkel en

Aan de Toermalijn in Cuijk is een groene oase te vinden: Wereldtuin Verdeliet Land van Cuijk. Een ontmoetingstuin waar zo'n 60 mensen uit de regio zich voor inzetten.

aan kleine afnemers. In het kader van natuureducatie bezoeken ook basisscholen uit Cuijk de tuin en organiseert Verdeliet jaarlijks een voeding-les op locatie voor brugklassers van het Merletcollege. Verder wordt taal en natuur met elkaar verbonden door een poëzie-wand in de tuin en het poëtisch ontbijt in de kas, wat steeds weer nieuwe deelnemers trekt.

Het gebouw (voorheen een dierenverblijf) wordt nu verbouwd en in het voorjaar van 2017 is het gebouw, met een leefkeuken, atelier, ontmoetingsruimte en aangepast toilet, klaar voor eigen gebruik en verhuur. De verbouwing wordt uitgevoerd door de medewerkers, wijkbewoners en met hulp van het bedrijfsleven, gemeente Cuijk en fondsen. Er wordt gebruik ge-

maakt van wat er op het pad van Verdeliet komt en wat hen gegund wordt aan spullen, kennis, diensten en toegang tot netwerken.

Het motto van Verdeliet is: Doen, delen en beleven.

Verdeliet bezoeken

Wereldtuin Verdeliet ligt aan de Toermalijnlaan 40 in Cuijk en is 4 dagen in de week open. Kijk voor de openingstijden op de website. Verdeliet heeft een korte winterstop van 15 december tot 16 januari 2017. Tijdens de openstelling kun je terecht voor het kopen van tuinproducten, honing, bloemenzaden en groentezaden. Ook voor een kopje koffie/thee en het bekijken van de tuin kun je de wereldtuin binnenvandelen. Wie zin heeft om een dagje mee te helpen of om mee te doen, is altijd welkom.

Kom je van wat verder weg dan is het misschien goed om te weten dat er bij de tuin ook een oplaadpunt is (op zonne-energie!) voor elektrische fietsen. Verdeliet is

knooppunt nummer 730 op het fietsnetwerk. Meer informatie over Verdeliet is te vinden op www.wereldtuin-verdeliet.nl, Facebook, You Tube of stuur een bericht naar verdeliet@hotmail.com. □

Foto
Marcel Heeres

A77

Doortrekken en alle problemen in één klap opgelost?

Ook een Cuijks raadslid ging voorop in de strijd. Met als een van haar motieven om de randweg Haps alsnog tegen te houden. Daar was zij vanaf het begin tegen, en daar waren goede redenen voor. Maar nu, anno 2016, is dat een illusie, want de plannen voor de randweg zijn definitief vastgesteld en in een vergevorderd stadium: zoals het er nu uitziet gaat in de eerste helft van 2017 de schop de grond in. Er komt een tijd dat je je verlies moet nemen. Zo gaat dat in de politiek (en elders). De mensen die de nieuwe randweg vlak voor hun deur krijgen, wordt zo valse hoop geboden. Uit moreel oogpunt zeer twijfelachtig. Het doel heiligt in dit geval *niet* de middelen. En als het plan slaagt, dan zitten we hier in de regio met *nog* meer asfalt opgescheept. En dat lost het probleem niet op, zo weten we (of zouden we moeten weten) toch al tientallen jaren.

Dat de A77 als rijksweg wordt

Berichten als 'De A77 doortrekken en alle problemen zijn opgelost' kom je regelmatig tegen in de pers. Meestal zijn het burgemeesters van naburige gemeenten die ermee op de proppen komen. Eerst was het de burgemeester van Boxmeer, en nog niet zo lang geleden was het de burgemeester van Gennep die plotsklaps ook het licht had gezien. Hebben zij steekhoudende argumenten?

Door Wygard Braspenning

doorgetrokken is uitgesloten. Eind jaren negentig verscheen er al een rapport in het kader van Euregio dat klip en klaar stelde dat nut en noodzaak niet konden worden aangetoond. Toch mocht Goudappel-Coffeng dat onderzoek in 2010 nog eens overdoen. U raadt het al: meer van hetzelfde. En als je nu even door een nationale bril naar deze kwestie kijkt, dan ziet u het zelf ook. Er is de Gelderse

Poort, met de Betuwelijn en de nieuw aan te leggen weg richting Duitsland, en er is de A67 die Eindhoven met Venlo verbindt en verder met het Ruhrgebied. En daar tussenin: economisch gezien een (relatief) niemandsland. Je kunt dan blijven roepen en laten onderzoeken tot je een ons weegt, maar de uitkomst zal dezelfde zijn.

Dus gooiden de dames en heren het over een andere boeg: de A77 doortrekken richting Veghel – Uden, maar dan als provinciale weg. En dan breekt mij de klomp. Nog los van het feit dat de kans groot is dat deze 'oplossing' een ruimtelijk en ecologisch monster zal blijken te zijn – nog maar eens een doorsnijding van ruimte en natuur – , vraag je je als burger toch af waarom er dan zo nodig een randweg om Haps moest komen. 'Omdat Haps een randweg wil', sprak de wethouder. Maar is dat ooit onderzocht? Niet dus. Ik constateer dat de meningen in Haps flink verdeeld zijn. Er

zijn veel tegenstanders van een randweg. Hoeveel precies, dat weet ik niet, want .... ik heb dat niet onderzocht, c.q. laten onderzoeken. Ik heb ook niet de beschikking over een zak met gemeenschapsgelden .....

Toenmalig wethouder Donkers van Cuijk gaf in 2008 Grontmij (tegenwoordig: Sweco) opdracht om 'de problemen op de N264 tussen de rotonde met de Middenpeelweg en de brug over de Maas bij Gennep te onderzoeken'. Dat was letterlijk de onderzoeksopdracht. En daarmee waren een aantal andere *mogelijke* oplossingen al vanaf het allereerste begin uitgesloten. Zo vielen de aanbevelin-

gen van de MLvC en de werkgroep N264 Haps al meteen overboord: onderzoek de *mogelijkheid* van de Elsendorpvariant: (doorgaand) (vracht)verkeer omleiden via de Middenpeelweg, via Elsendorp naar de A73 vóór Boxmeer. De Brabants-Zeeuwse Werkgeversvereniging, waar veel transporteurs bij zijn aangesloten, had de Elsendorpvariant zelfs hoog op haar prioriteitenlijst staan, als oplossing. Met 3 muisklikken kon je dat op hun website zien staan. Maar het paste kennelijk niet in de kraam van bestuurders en raadsleden.

Het absurde aan dit hele verhaal is dat wethouder Donkers de gemeente Cuijk vertegenwoordigde in het overlegorgaan GGA: gebiedsgerichte aanpak (provincie, Rijkswaterstaat en de gemeenten

van het Land van Cuijk). Bedoeld om een lappendeken aan deeloplossingen te vermijden en om te komen tot een integrale, regionale aanpak van de verkeersproblemen. Maar hij koos voor een deeloplossing: Haps een randweg en in St Hubert zoeken ze het maar uit. Tja ...

Goudappel-Coffeng viel in haar rapport van 2010 de MLvC en de werkgroep in Haps ongewild (en voor sommige spelers – stakeholders, ha! -ongewenst) bij. Want, naast de conclusie dat nut en noodzaak voor het doortrekken van de A77 naar Veghel – Uden niet kon worden aangetoond, gaven zij in het laatste hoofdstuk van het rapport, 'Slotconclusie en Aanbevelingen', een niet mis te verstaan advies: je zou de problemen in regionaal verband moeten bekijken; er zijn 4 oost-westverbindingen in het land van Cuijk,

>>

die allemaal dezelfde functie hebben; je zou met betrekking tot deze wegen moeten differentiëren naar functie. En één blik op de kaart wijst uit dit advies alleen maar betrekking kon hebben op de N264, de N272 en de provinciale weg die deze twee wegen verbindt, de Middenpeelweg. En laten alle drie deze wegen nou overcapaciteit hebben: ze zaten geen van drieën 'vol'. Ook dat kon je met enkele muisklikken zien op de site van de provincie. Dus had er een serieus onderzoek naar de mogelijkheden van de Elsendorp-variant moeten plaats vinden. Maar nee hoor: de oogkleppen en de tunnelvisie bleven de heersende mode. De wethouder mompelde dat Goudappel-Coffeng het zo niet bedoeld had, maar dat ze het over de inrichting van de wegen hadden. Wat een onzin! Het staat er gewoon, kijk maar:

Daarbij is mogelijk een herprioritering van bestaande regionale oost-westverbindingen nodig. Momenteel is sprake van vier nagenoeg identieke (in functie en vormgeving) regionale oost-westverbindingen. Mogelijke verbetering van de leefbaarheid en verkeersveiligheid op deze vier afzonderlijke routes hoeft niet op een eenduidige manier plaats te vinden. Het in samenhang beschouwen van het gehele wegennet in de regio is daarom essentieel. Een integrale regionale mobiliteits- of gebiedsvisie voor de middellange- en lange termijn van de regio tussen grofweg de A67, A50 en A73 zal hieraan bijdragen. De meerwaarde hiervan is dat ook economische, ruimtelijke en milieukundige aspecten worden betrokken.

Je kunt tot geen andere slotsom

komen dan dat, als er een provinciale aansluiting op de A77 komt, de randweg Haps overbodig is. Een vorm van forse kapitaalvernietiging. En, even erg of nog erger: een verdere aantasting van de ruimte en de natuur in onze regio. En dat binnen een paar jaar tijd! Wat zou het fijn zijn als onze bestuurders een visie zouden ontwikkelen op de sterke punten ('assets') van deze streek, en op hoe die gekoesterd en verder ontwikkeld zouden kunnen worden. Ik durf er mijn kop onder te verwedden dat rust, ruimte en natuur hoog op het lijstje zullen staan. Maar dat besef, die visie en de wil om verder te kijken dan de econo-

mische neus lang is, lijkt soms toetaal te ontbreken.

Wat landelijk al lang bekend is, namelijk dat meer asfalt onvermijdelijk leidt tot meer verkeer, schijnt hier nog niet te zijn doorgedrongen. Onder verkeersdeskundigen is dat inmiddels tot een mantra geworden (zie voetnoot). Maar hier, bij ons, gaan we op oude voet door. Dat vind ik ronduit verbijsterend. En zo worden rust, ruimte en natuur stapje voor stapje bedreigd en als we niet oppassen om zeep geholpen. Daarom gaan wij, de MlvC, ons met hand en tand verzetten tegen dit onzalige plan.

En wachten we ondertussen op de volgende messias die weer iets voelt opborrelen in de onderbuik en dat dan zo nodig naar buiten moet brengen.

Of gaan we ons voortaan eerst een mening vormen, liefst vanuit een visie, voordat we met een standpunt naar buiten komen? We hoeven toch niet per se het Twitter-model te hanteren? En ongefundeerde kretologie, daar hebben we ook meer dan genoeg van. In dubbel opzicht.

Voetnoot. Uit de Volkskrant van 17 november 2016. Aan het woord is Frank Boer, persvoorlichter van de Verkeers Informatie Dienst: "We dachten met die verbredingen het ei van Columbus te hebben gevonden, maar automobilisten dachten meteen: hé, daar staat nog geen file!" "Wegen verbreden biedt dus geen structurele oplossing voor het toenemende aantal files."

(Extra asfalt, in de lengte of in de breedte, helpt niet. Het trekt alleen maar meer verkeer aan. Dweilen met de kraan open, heet dat. wb.) □

Het bosje bij de Heimolen

Ruim een jaar nu heeft de Milieuvereniging het bosje bij de Heimolen in Sint Hubert in beheer. Met wat aankleding met een picknickset, afrastering voor een paar koeien uit de buurt en aan-

plant samen met de basisschool begint het steeds meer vorm te krijgen. We doen dit in nauwe samenwerking met buurschap d'n Boskant.

De meehelpers doen het eigenlijke werk. En dan blijkt dat allerlei dorpsbewoners over onverwachte vaardigheden en de daarbij horende gereedschappen beschikken.

We wisten dat het bosje langzaam overgenomen werd door de Amerikaanse Vogelkers. Deze exoot is een echte Amerikaan. Er is weinig ruimte voor de ander. Deze struik/boom wordt dus ook wel de bospest genoemd. Als we niets zouden doen, dan hebben we over een aantal jaren een weinig gevarieerd bos meer en van de biodiversiteit moeten we het hebben.

Vroeger was het normaal dat gemeenten deze woekeraar verwijderden, maar ze hebben het – wellicht om budgettaire redenen – opgegeven.

Een aantal mannen met kettingzaag is inmiddels driftig in de weer geweest. En het dikhout was

de beloning voor noeste arbeid. Er valt nu weer veel meer licht in het bos.

Dat biedt kansen voor een gevarieerde ondergroei. Helaas is het zo, dat ook de nakomelingen van de gesneuvelde Vogelkersstruiken in groten getale uit de grond zullen komen. Het bosje blijft dus onderhoud vragen. Natuurontwikkeling bestaat meestal uit herstellen van foute ingrepen door de mens. En

dat is ook hier het geval. Misschien zullen we de kinderen van basisschool de Schare nog eens vragen te helpen.

De dag na de werkzaamheden, 20 november, woedde er een echte storm en dat was te zien. Een tweetal wilgen waaide om. Gelukkig is de poort die we geplaatst hebben gespaard gebleven. Dus weer werk aan de winkel. Het is aan de kluit van de bomen goed te zien, dat ze niet goed geworteld waren. In het verleden is hier wel een en ander gestort en tussen het puin is het moeilijk wortelen.

Al met al is het de moeite om bij wat mooier weer eens uit te rusten op het bankje bij de molen aan de Heimolenweg in Sint Hubert. □

Zijn we bezwaarmakers of meedenkers?

Stank wordt geur genoemd, hoe hard het stinkt wordt uitgedrukt in 'odour units' en bezwaren die worden ingediend heten inspraakreacties en zienswijzen. Nu heb ik nog nooit een inspraakreactie of zienswijze gezien die iets anders deed dan bezwaar aantekenen tegen een plan. Laten we het dus gewoon hebben over 'bezwaren', dat is wel zo duidelijk (of 'transparant'). Maar veel liever denk ik mee.

Door Wygard Braspenning

Laten we het bestemmingsplan als voorbeeld nemen, dat praat gemakkelijker. De gemeente ontwikkelt een ruimtelijk plan, er wordt veel tijd gestoken door College en ambtenaren in de opzet van het plan. Er wordt in de regel veel geld uitgegeven aan adviesbureaus e.d. (zie voetnoot 1). En dan wordt het voorontwerp gepubliceerd. Gedurende een periode van 6 weken ligt dat ter inzage en kun je, als burger of milieuvereniging, enz., bezwaar maken. Dat houdt dus in dat je in de positie wordt gemanoeuvreerd waar je alleen nog maar tegen het plan kunt 'aan reageren'. En dat werkt in de praktijk slecht. Burgemeester, wethouders en ambtenaren hebben er een hoop tijd in gestoken en het kan dus niet anders dan dat ze die bezwaren als lastig ervaren. En de bezwaarmakers vaak als lastpakken.

Ik ben in al die gevallen veel vormen van ongelijkheid tegengekomen: 'nou hebben we zo ons best gedaan, en nou is het weer niet goed'. Dat ligt niet zo zeer aan de bestuurders, maar meer aan de wijze van planontwikkeling, die dit soort prikkels bijna onvermijdelijk maakt.

Het resultaat is vaak dat er (op ondergeschikte punten) wat wordt toegegeven, maar dat het plan op hoofdpunten doorgaat. En zo gaat dat door bij het ontwerpbestemmingsplan en bij het definitieve bestemmingsplan.

En de gemeenteraad dan? Die wordt, sinds de invoering van het zogenoemde dualisme (meer eigen beslisruimte voor de raad), bedolven onder zo'n hoge bergen van papier dat je niet meer in redelijkheid kunt verwachten dat ze door de bomen het bos nog kunnen zien. De Raad verandert

meestal wel iets aan het plan, maar het zijn meestal kleine puntjes: de hoofdlijnen blijven bijna altijd overeind.

Maar als het een bodemprocedure betreft (zoals bij een bestemmingsplan het geval is) dan kun je toch naar de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State stappen? Ja zeker. Maar de praktijk van de laatste 15 jaar wijst uit dat de Raad van State zelden of nooit een bestemmingsplan naar de prullenbak verwijst. Hooguit krijgt de gemeente de opdracht om enkele punten 'beter te onderbouwen'. En dat gebeurt dan natuurlijk braaf. Of ze laten het doen door nog een adviesbureau. Kortom: deze wijze van planontwikkeling en inspraak werkt niet of niet goed.

Het kan anders en beter. Daar zijn tal van voorbeelden van in Neder-

land. Plannen waarbij burgers en organisaties vanaf het begin betrokken worden bij de ontwikkeling. En het werkt! De gemeente is als initiatiefnemer verplicht alle betrokken organisaties te vragen om deel te nemen. En een publieke oproep te doen aan de burgers om te participeren. Vergeten is er niet bij, want dan mag alles opnieuw opgestart. Dat staat in een tevoren vastgelegd convenant. Uit de evaluaties van dit soort projecten blijkt dat a] er veel meer overeenstemming (consensus) is over de inhoud van het plan zelf; b] het sneller werkt dan de traditionele werkwijze en c] dat het een bom duiten scheelt: er worden gemiddeld 40 tot 50% minder adviesbureaus ingeschakeld.

Is dat dan ook per se beter? Ik verwijs naar de berg rapporten die over het regionaal bedrijven-park (ik spreek liever van bedrijventerrein) Laarakker in Haps is geschreven. Met een groot deel van de rapporten is nooit iets gebeurd. De ambities zoals die door Inbo (multidisciplinair architectenbureau) zijn vastgelegd in de nota 'Duurzaam Laarakker', zijn voor ons als milieuvereniging van belang maar zijn van geen kanten waargemaakt. Papier is en blijft geduldig. Onderzoeksrapporten fungeren vaak als alibi en geruststelling van de burger vooraf. En worden daarna in een la opgeborgen (zie voetnoot 2).

Toen de werkgroep N264 Haps nog bestond hebben wij (de werkgroep) in het gemeentehuis van Cuijk een thema-avond ingevuld. Het idee kwam van de gemeenteraad: regelmatig thema-avonden over actuele onderwerpen. Na de pauze gaf ik een presentatie over

het College van burgemeester en wethouders overweegt om het plan in te trekken en om met de dorpsraad (en de MLvC waar het milieuzaken betreft) opnieuw te gaan overleggen.

een planontwikkelingsmodel zoals mij dat voor ogen stond. Dit model had ik min of meer gejat van de commissie Elverding, in het leven geroepen door de toenmalige minister van verkeer en waterstaat Camiel Eurlings. Joep Elverding tekende met zijn commissie een plan uit om infrastructuurprojecten sneller en beter te laten verlopen. Ook bij hem stond het betrekken van burgers en organisaties vanaf het allereerste begin van het proces voorop. En vervolgens: trechters. Dat wil zeggen alle opties bespreken en keuzes maken. Oftewel: van breed naar smaller. Het zou te ver voeren om hier op de details in te gaan. Een aardige samenvatting van de werkwijze is te vinden op: www.verkeerskunde.nl/integrale-artikelen/sneller-beter.18749.lynx.

Diverse gemeentelijke en provinciale projecten zijn via deze werkwijze ook in onze provincie opgezet en uitgewerkt. Afgezien van wat detailkritiek waren de ervaringen in overgrote meerderheid zeer positief. Inderdaad: een stuk sneller en een stuk beter. En geen kreten die tijdens het hele proces steeds maar de kop op steken, zoals bijvoorbeeld in de discussie over de randweg Haps het geval was: het doortrekken van de A77 (zie elders in deze INFO).

En het kan ook in het Land van Cuijk, zo is gebleken. Voor Laarak-

ker Noord (deel van het bedrijventerrein in Haps) wilde de gemeente het huidige bestemmingplan aanpassen. Het voorontwerp stuitte op een stortvloed aan kritiek. Gevolg: het College van burgemeester en wethouders overweegt om het plan in te trekken en om met de dorpsraad (en de MLvC waar het milieuzaken betreft) opnieuw te gaan overleggen. Ik heb dit nog nooit meegemaakt in de elf jaar dat ik nu in deze regio woon. Ik wil het College een vet compliment maken, en met name wethouder Jilisen, die een voortrekkersrol heeft gespeeld in dit opzicht. Een opmerking: doe dit nu de volgende keer vanaf het BEGIN. Dat scheelt een heleboel (deels onnodig) werk en dus ook geld, en het plan wordt er vrijwel zeker alleen maar beter op. En kan op meer draagvlak rekenen.

voetnoot 1: *adviesbureaus hebben altijd een man of vrouw in dienst die HEEL goed kan luisteren: Wat wil de gemeente? Oké. Dat kunt u krijgen. U vraagt, wij draaien.*

Zouden wij niet in de verleiding komen om precies hetzelfde te doen als er een flinke baal met geld te verdienen was?

Voetnoot 2: *over 'horizontalisering' en over 'decision making communities':*

www.horizontalisering.ning.com.

En www.janrotmans.nl. Het korte interview (Studio Katshoek). Jan

Rotmans is hoogleraar transitiekunde aan de Erasmusuniversiteit te Rotterdam.

En tenslotte : <http://democraticchallenge.nl/experimenten/wie-doener-mee/> Een overzicht van een groot aantal projecten waarin de kennis en kunde van betrokken burgers benut worden. □

Zonder licht zie je het mooie van de nacht

Als je op een plek komt waar geen kunstmatig licht is, is 's nachts de sterrenhemel schitterend. Het probleem is dat weinig mensen tegenwoordig echte duisternis hebben ervaren en nooit een fonkelende nachthemel hebben gezien. Maar het gaat niet alleen om een esthetisch verlies. Wetenschappers maken zich zorgen om de kwalijke gevolgen die kunstlicht heeft voor dieren, planten en de mens.

Duisternis wordt 'herontdekt' als oerkwaliteit, die net als rust en stilte beschermd dient te worden. Daarnaast groeit het bewustzijn dat licht niet altijd en overal gewenst is.

Vroeger was de Melkweg vrijwel overal ter wereld te zien. Vandaag de dag is het zicht op de Melkweg verdwenen bij een vijfde van de wereldbevolking en bij meer dan de helft van de Europese bevolking. Nederland is een van de meest verlichte landen ter wereld. Normaal gesproken zijn er 's nachts ruim 2500 sterren met het blote oog zichtbaar (bij een wolkeloze hemel en met nieuwe maan), in de steden zijn dat er in het gunstigste geval hooguit enkele tientallen.

Ruimtefoto's en satelliet-opnamen

De laatste jaren is er veel beeldmateriaal van Nederland bij nacht bij gekomen. De bekendste zijn de foto's die astronaut André Kuipers maakte gedurende zijn tweede ruimtereis (dec 2011 – juli 2012) vanuit het Internationaal Ruimtestation ISS. Samen met nieuwe satellietwaarnemingen en metingen vanaf de grond in het 'Meetnet Hemelhelderheid Nederland'

geven deze opnamen ons een goed beeld van de nachtelijke verlichting in Nederland.

Zie de website Atlas Leefomgeving, hier is tot op straatniveau het nachtelijk lichtniveau te bekijken.

Er zijn vele bronnen van lichtvervuiling: glastuinbouw, openbare verlichting, reclameverlichting, sierverlichting, skybeamers, sportvelden, terreinverlichting. Lichtbronnen kunnen verkeerd geplaatst zijn, te sterk zijn, te lang branden. En er kunnen er teveel zijn. Zo ontstaat lichthinder. We verlichten van alles in Nederland, ook als dat niet nodig is. De overgrote meerderheid van de Nederlanders wil daarom dat reclameverlichting en aanlichting van kantoren 's nachts uitgaat en dat de overheid nachtelijke reclameverlichting en aanlichting van gebouwen moet verbieden. Dat blijkt uit een groot onderzoek van de Natuur en Milieufederaties (NMF).

Nadelen en voordelen van lichtvervuiling

Lichtvervuiling is een vrij recent fenomeen. Het overvloedig verlichten van allerhande plaatsen veroorzaakt ecologische schade.

Lichtvervuiling is de verhoogde helderheid van de nachtelijke omgeving door overmatig gebruik van kunstlicht. De toename van lichtvervuiling komt voornamelijk door urbanisatie en aangeliichte gebouwen en objecten.

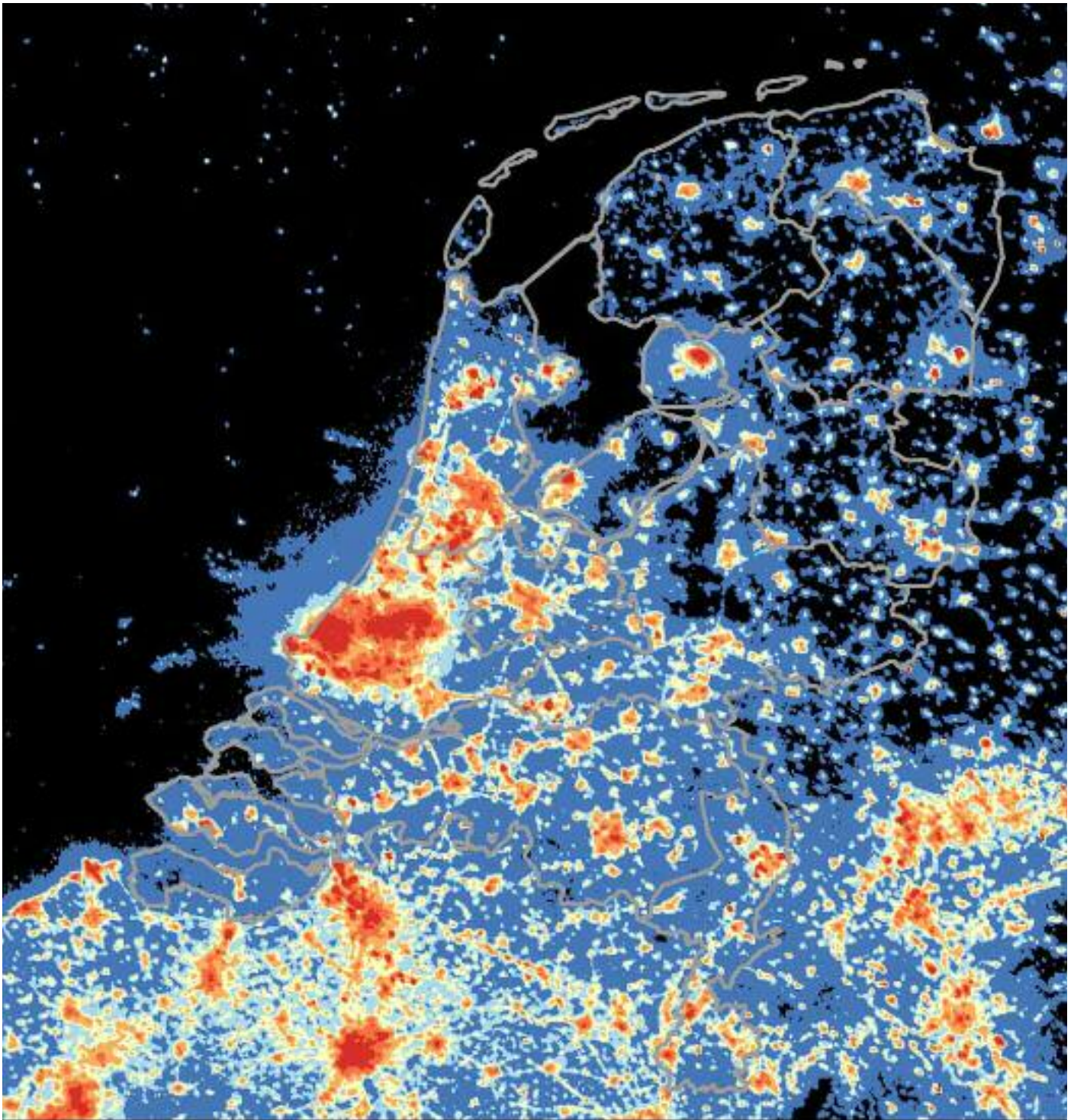
Lichthinder is de overlast die mensen en dieren van lichtvervuiling ondervinden.

Hemelhelderheid is een maat voor hoe donker het 's nachts is en wordt gemeten op het punt recht boven je, het zenit. Het is de uitstraling van licht naar de hemel, waardoor de hemel boven bijvoorbeeld natuurgebieden kan oplichten door lichtbronnen uit de omgeving.

Lichtkoepels of lichtgloed worden veroorzaakt door licht dat rechtstreeks omhoog straalt of weerkaatst via de grond of andere voorwerpen. Vervolgens zijn er in de atmosfeer waterdruppels, stofdeeltjes of verontreinigingen. Het licht reflecteert dan alle richtingen op, waardoor je zelfs op grote afstand nog lichtvervuiling kunt krijgen.

Horizonvervuiling ontstaat als in een open landschap op langere afstand licht zichtbaar is. Bijvoorbeeld van open stallen of van sportvelden.

Nachtverlichting, zoals verlichting van snelwegen en straten, gebouwen, objecten en assimilatieverlichting in de glastuinbouw, kan het biologische dag- en nachtritme van mensen en dieren ver-

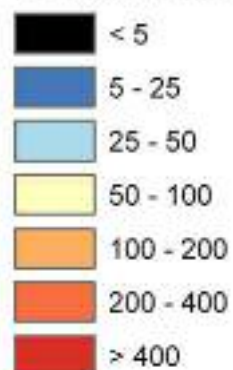

Lichtemissie 2012

VIIRS

Image and Data processing by the Earth
Observation Group, NOAA National Geophysical
Data Center.

Lichtemissie ($\cdot 10^{-10}$ W/cm²/sr)

*Volgens deze kaart zijn in het Land van Cuijk de bossen bij Sint
Anthonis het minst lichtvervuild*

storen. Planten worden beïnvloed in hun groeiwijze. Ook astronomische waarnemingen worden erdoor bemoeilijkt.

Dat er op veel plaatsen nog maar weinig sterren zijn te zien omdat er teveel licht is weet iedereen. Ook dat andere nachtelijke activiteiten die in het duister moeten gebeuren minder leuk worden als er licht is (...). Dit verlies van verbondenheid met de nachtelijke duisternis en de sterrenhemel is een verarming.

Als het dag- en nachtritme wordt verstoord kan de biologische klok van de mens verward raken en kunnen fysiologische effecten optreden (zoals depressie).

Ecologisch gezien is de lichtvervuiling één van de belangrijkste oorzaken voor de achteruitgang van de nachtvlinder. En vleermuizen raken er aantoonbaar van in de war.

Overmatig gebruik van kunstmatig licht heeft ook voordelen.

Goed verlichte delen geeft de mens een gevoel van veiligheid. Sierlicht en sfeerlicht geven een romantisch gevoel. Dankzij dit overmatig gebruik is de 24uurs-economie mogelijk. Reclameborden en bedrijfspanden worden aangelicht, ook monumenten en oude gebouwen.

Nacht van de Nacht

Hoe overtuig je iemand die nog nooit een heldere sterrenhemel gezien heeft dat het redden van een vrije blik op de sterrenhemel de moeite waard is?

De Stichting Natuur en Milieu en de provinciale milieufederaties van Nederland houden sinds 2005 op de dag dat de wintertijd ingaat, eind oktober, een 'Nacht van de nacht', met veel nachtelijke natuurexcursies en andere publieksactiviteiten. In 2017 is dit op zaterdag 28 oktober.

Centraal bij de Nacht van de Nacht staat het genieten van de duister-

nis en het belang van duisternis voor mens, dier en plant. Mensen kunnen tijdens een avondactiviteit de schoonheid van de nacht beleven en het belang ervan inzien voor henzelf en anderen.

Wat kan de milieuvereniging voorafgaand aan de Nacht van de Nacht doen?

- We kunnen een hemelhelderheidskaart maken van het Land van Cuijk.
- We kunnen een verkenning uitvoeren naar de grootste bronnen van lichtvervuiling, bijvoorbeeld door het maken van een lichtbronnenkaart of door het inventariseren van de hotspots.
- Beleidsmakers wijzen op gebieden waarin donkerte een te beschermen kwaliteit is.
- Gemeentes in het Land van Cuijk vragen gezamenlijk een lichtvisieplan te maken.

Wat zijn de effecten van kunstlicht op onze natuur?

Steeds meer onderzoeken tonen aan dat verlichting negatieve effecten kan hebben op flora en fauna. Het Nederlands Instituut voor Ecologie en de Wageningen Universiteit, bijvoorbeeld, onderzoeken al vanaf 2012 de invloed van kunstlicht op de gehele flora en fauna. Het onderzoek zal nog enkele jaren duren.

Tot nog toe is er echter weinig bekend over de gevolgen van nachtelijk licht op onze flora en fauna. We weten bijvoorbeeld wel dat nachtvlinders worden aangetrokken door lantaarnlicht, en dat sommige soorten vleermuizen daar handig gebruik van maken. Maar is het daardoor zo dat soorten die dat niet doen minder te eten hebben? En hoe zit het met dieren die hun jaarlijkse activitei-

ten plannen aan de hand van de daglengte, zoals koolmezen die op het juiste moment moeten broeden? Als kunstlicht 's nachts hun planning verstoort, zijn ze te vroeg of te laat voor de voorjaarspiek in prooidieren voor hun jongen.

Voor meer informatie:

www.platformlichthinder.nl

www.nachtvandenacht.nl

www.lightpollution.it (Een goede Italiaanse onderzoekssite naar lichtvervuiling)

www.openbareverlichting.nl □

De milieuvereniging is van mening dat alle natuurgebieden in het Land van Cuijk zoveel mogelijk beschermd moeten worden als donker landschap, zodat ze ongerept duister zijn. Dus terugdringen van verdergaande lichtvervuiling behoort tot de zorgplicht van gemeentes en is belangrijk in het besef dat donkerte een belangrijke waarde is die beschermd dient te worden.

In het algemeen is MLvC er trots op dat we hier nog relatief donkere nachten hebben en dat willen we graag zo houden, ook omdat donkerte bijdraagt aan de kwaliteit van milieu, leefomgeving en beleving.

GEVOLGEN LICHTHINDER VOOR FLORA EN FAUNA

Planten

De vegetatie is de basis van elk ecosysteem. Veel planten gebruiken daglengte om te bepalen wanneer ze in het voorjaar blad krijgen, gaan bloeien of hun blad weer laten vallen. Dit proces kan verstoord worden door kunstlicht. Het is bekend dat gewassen beter groeien met licht, maar dat continue licht juist een averechts effect heeft.

Vogels

Voor vogels is licht de belangrijkste prikkel voor het timen van hun activiteiten. Nachtelijk kunstlicht verandert de natuurlijke licht-donker cyclus en kan daarmee de betrouwbaarheid van licht als prikkel verzwakken. Het kan zijn dat door verlichting op bepaalde plekken een vogelsoort in aantal toeneemt of juist afneemt.

Volgens onderzoekers zijn koolmezen, roodborstjes en merels in steden door slaaptkort zo uitgeput (ook door hun vroege zangstart) door het kunstlicht, dat ze meer kans hebben te worden gepakt door roofdieren door de dag.

Nachtvlinders

De aantallen en soorten nachtvlinders gaan achteruit in West-Europa en dat komt mogelijk door nachtelijk kunstlicht. Uit onderzoek is gebleken dat het natuurlijke gedrag van nachtvlinders sterk verstoord wordt door kunstlicht, ook als dit licht erg zwak is. Nachtvlinger vrouwtjes maken minder lokstoffen voor mannetjes, nachtvlinders zijn minder actief, eten minder en zijn minder geneigd te paren als het niet donker is.

Nachtvlinders en hun rupsen zijn belangrijk: ze zijn bestuivers, de rupsen eten planten, en ze zijn prooi voor veel andere dieren zoals vogels en vleermuizen. Het is daarom niet ondenkbaar dat effecten op nachtvlinders door kunnen werken op de vegetatie of hun natuurlijke vijanden.

Amfibieën

Amfibieën worden vaak aangetrokken door licht. Dat kan een groot probleem zijn, vooral in het voorjaar wanneer er migratie is tussen de overwinteringsplaatsen en de locaties waar voortplanting plaatsvindt. Op wegen waar veel verlichting is, blijven veel amfibieën onder lampen op de weg zitten, waardoor de kans op doodrijden sterk toeneemt.

Zoogdieren

Veel zoogdiersoorten zijn nachtactief en hebben wellicht last van nachtelijke verlichting. Veel soorten vleermuizen worden ook afgeschrikt door licht; over de effecten op grote zoogdiersoorten is nog weinig bekend.

Vleermuizen zijn een bijzondere soortgroep als het gaat om nachtelijk kunstlicht. Het is sinds langere tijd bekend dat vleermuizen vaak rond lantaarnpalen jagen. Dat komt omdat zich rond lampen 's nachts veel insecten verzamelen die relatief gemakkelijk door vleermuizen te vangen zijn. De meeste soorten vleermuizen zijn echter lichtschuw en worden tijdens hun nachtelijke activiteiten gehinderd door licht. Groen licht, inclusief led-verlichting, blijkt funest voor vleermuizen. Amberkleurig licht blijkt het minst 'vleermuisonvriendelijk' te zijn.

Er zijn sterke aanwijzingen dat mensen bij teveel licht minder melatonine aanmaken, het hormoon dat slapen en waken regelt, waardoor we gevoeliger zijn voor stress.

Minder beesten

Dit voorjaar werd aan de Milieuvereniging Land van Cuijk gevraagd deel te nemen aan 'de dialoog'. Het ging voor de zoveelste keer over de problemen die we ervaren van de vee-industrie. De MLvC werkt als dialoogdeelnemer samen met het Brabant Burger-Beraad Minder Beesten. Het doel zit in de titel.

Op de vraag mee te praten werd in de kringen van de milieu- en burgergroeperingen zuchtend en verschillend gereageerd. En ook ik persoonlijk wist hier eigenlijk aanvankelijk geen raad mee. Er is stevig over gesproken en alhoewel we het niet allemaal eens werden, hebben we toch met een flinke afvaardiging in Brabant deelgenomen aan die dialoog. Voor velen was een belangrijke reden, dat de samenstelling van het College van Gedeputeerde Staten veranderd was. Immers het CDA zat er niet meer in. En door velen werd deze partij als onderdeel van de 'bruine driehoek' CDA, Rabobank, ZLTO als de kwade politieke genius gezien, die in coalitieverband de vee-industrie telkens uit de wind hield.

But the times, they are a changing en terwijl Bob Dylan de Nobelprijs voor de literatuur krijgt, lijkt de boodschap zelfs in Brabant aan te slaan. Terwijl in februari 2014 het toenmalige provinciale bestuur (VVD, CDA, SP) nog zwichtte voor de veelobby en een Urgentieteam het juridische bos instuurde om stankproblemen op te lossen,

klinkt er nu fermere taal uit VVD-PVDA-D66-SP-coalitie in de Bossche Torens. Maar.... dat ging niet vanzelf en we zijn er nog lang niet. Door de nieuwe samenstelling van het College van GS vonden wij dat het een kans moest krijgen.

De insteek van de provincie

De insteek van het provinciebestuur behelsde twee zaken: men wilde iets doen aan de toenemende concentratie van vee in het midden en oostelijk deel van Brabant en men wilde mestverwerking faciliteren. Het eerste deel van de insteek, kunnen we - hoewel niet toereikend - wel historisch noemen. Voor het eerst werd er gesproken over dieraantallen; ook wel de 'staartendiscussie' genoemd. (Wrang, want dat ding wordt er al heel lang afgebrand). Decennia lang heeft men beweerd dat het niet ging om de aantallen, maar om de uitstoot. Alsof dat niets met elkaar te maken had. Maar nu blijkt, dat een groot deel van de bewoners dankzij goed lobbyde krakkemikkige regelgeving in de stank zit en de verontreiniging van bodem, water

en lucht steeds nog doorgaat. Nu verviel ook de laatste mantra van de vee-industrie. Er zijn dus toch te veel beesten.

Staldering

Om aan een verdere toename van de dieraantallen te ontkomen, werd het systeem van staldering ontwikkeld. Aan de keukentafel werden samen met boerenvoormannen schetsen gemaakt. Staldering houdt in, dat als een boer wil uitbreiden in vierkante meters, hij er voor moet zorgen dat elders in een gebied van ongeveer 5 à 6 gemeenten hetzelfde aantal vierkante meters verdwijnt. Op die manier wordt dus voorkomen, dat de beesten van half Brabant naar het oosten komen. Tevens is het zo, dat door de huisvestingsregels, waarbij de dieren ruimer moeten komen te liggen, dat per saldo het aantal dieren licht afneemt. Al met al, dus een pas op de plaats. Maar we zijn er nog lang niet.

De bodem centraal

Van meet af aan heeft de provincie het als een packagedeal gebracht. Een rem op het aantal dieren EN mestverwerking. In de dialoogbijeenkomst in Schaijk hebben wij in eerste instantie geweigerd om over mestverwerking te praten. Een technische end-of-pipe is nooit een oplossing. Er werd gevraagd, onder welke voorwaarde we wel mee zouden praten. We hebben toen gesteld, dat als de kwaliteit van de bodem uitgangspunt zou zijn, dat we dan in gesprek waren en zo geschiedde. Ook in het stuk van de provincie: mest met beleid, staat dat de bodem centraal moet staan. Onze redenering is dan, dat je dus aan de hand van criteria bekijkt welke vorm van mestverwerking je de

Foto: Gedeputeerde Anne-Marie Spierings (D66) presenteerde vrijdag 18 november de contouren van de provinciale beleidsvoorstellen aan de dialoogdeelnemers.

ruimte geeft of misschien wel helemaal geen ruimte. De criteria voor de bodem, zou je bijvoorbeeld kunnen halen uit het bodempaspoort dat de ZLTO heeft ontwikkeld. Hierbij kijkt men naar onderdelen van de bodemchemie, de fysische textuur, het organisch stof gehalte en de toestand van het bodemleven.

Vrij baan voor mestverwerking

Maar niets van dat alles. Men gaat de ruimte geven aan mestverwerking en ziet later wel wat dat voor de bodem betekent.

Wij stellen grote vraagtekens bij de gevolgen voor de bodem. Bij mestscheiding verdwijnt een deel van de organische stof (koolstof) omdat dit samen met het fosfaat wordt afgevoerd van het bedrijf. Ook bij vergisting is dat zo en het product (digestaat) heeft een dis-

cutabele kwaliteit. Zelfs de Nederlandse Melkveehouders Vakbond vinden we dan aan onze zijde.

In het politieke proces, dat komende maanden gaat lopen, zullen we hier zwaar op inzetten. Wij hopen dat Provinciale Staten deze keer wel de argumenten als drijver voor een besluit laten gelden en niet de belangen.

Het wordt spannend! □

Geert Verstegen

*Er is lang op gewacht en het lijkt zover te komen
eindelijk komt er voor het burgerbelang begrip
door groei van al die beesten in te tomen
Want na decennia wint de wal het van het schip*

*De staartendiscussie over varkens wier krul ontbreekt
En politiek die de koe bij de ontbrekende hoorns pakt
Een behandeling van mens en dier, waarbij dat verbleekt
wat weerloos is en zo genadeloos in de pan wordt gehakt*

*pecunia non olet, doch de vee-industrie des te meer
water, lucht, bodem verpest en met mest overgoten
Statenleden komt met uw Brabanders in het geweer*

*Een keus voor mestfabrieken, irrationeel en onbesnut
end-of-pipe en met vele boze burgers er bij
kunnen de kalveren zich opstellen voor de put*

Dit gedicht heeft Geert Verstegen op 1 december voorgedragen in de Statenvergadering in 's-Hertogenbosch. Het was de inspraak van Brabant Burgerbeeraad Minder Beesten op het voorstel van GS over het mestbeleid en de aanpassing van de Verordening Ruimte.

"Ik voeg mijn inspraak op het ontwerp-streekplan van 7 mei 1992 toe, omdat de meesten van u toen nog geen Statenlid waren. De inhoud van toen is vergelijkbaar met hetgeen ik u voordroeg".

Milieuvereniging maakt zich warm: Maasheggenvlechten

De maasheggen zijn als cultuurlandschap ontstaan ten behoeve van het gebruik van de gronden door het boerenbedrijf. Zo'n 10.000 jaar geleden was Nederland vooral overdekt met bossen. Ongeveer 3500 jaar geleden begon onder invloed van de mens de hoeveelheid cultuurlandschap flink toe te nemen. De natte gronden van de beek- en rivierdalen waren niet zo geschikt voor akkerbouw dus daar ontstonden in de loop van de tijd de plaatsen waar het vee kon grazen. De allerlaagste natte stukken waren vooral als hooiland in gebruik.

Afbakening

In het begin van de 14e eeuw kregen individuele boeren pacht- of eigendomsrechten en ontstonden

Met een paar mensen van de MLvC zijn we in dit najaar op cursus gegaan om te leren hoe je maasheggen vlecht. De cursus werd gegeven door Stichting Vlechtheggen Zuid-Nederland. Op cursus gaan moet een doel hebben. Het doel is: meedoen aan het Nederlands Kampioenschap Maasheggenvlechten op zondag 12 maart 2017, we gaan voor het hoogste: de Gouden Hiep.

de afzonderlijke percelen en de behoefte om die af te bakenen. Al snel werden doornstruiken gebruikt als afbakening want die werden door het vee met rust gelaten. Meidoorn en sleedoorn ble-

ken heel geschikt, ook omdat die van nature in het gebied voorkwamen. Het hakken, ombuigen en onderhouden van deze struiken om het vee binnen het eigen perceel te houden was de volgende stap en het begin van de gevlochten maasheggen.

De heggen waren van groot belang voor het boerenbedrijf. De functie als afrastering en daarmee voorloper van het prikkeldraad was niet het enige. In de middeleeuwen was er door de grootschalige houtkap in Nederland gebrek aan hout en waren de heggen ook een welkome leverancier van hout. Na elke overstroming van de Maas werd het vruchtbare slib door de heggen tegengehouden en de heggen zorgden plaatselijk voor een milder klimaat.

Natuur- en landschapswaarden

Tegenwoordig wordt het belang van de maasheggen niet meer bepaald door die effecten. In de jaren vijftig en zestig van de twintigste eeuw stopten de boeren dan ook met het vlechten (het 'leggen') en het onderhoud van de heggen. Nu gelden vooral de hoge natuur- en landschapswaarden. Voor bomen, struiken, vogels en zoogdieren is het een fantastisch ecologisch systeem. Veel zeldzame soorten of soorten die elders in Nederland niet voorkomen vind je hier en zijn voor hun bestaan van de maasheggen afhankelijk. Als de heggen verloren gaan, gaat dit ecosysteem er dus ook aan.

Het is maar goed dat het ambacht van het heggenvlechten nieuw leven is ingeblazen. Nu niet in de eerste plaats ten dienste van het

boerenbedrijf maar ten dienste van de natuur. Daarnaast is het goed dat de heggen door het vlechten ook weer hun oorspronkelijke functie terugkrijgen. Dat maakt dat de agrariërs die in het gebied werkzaam zijn de heggen accepteren. Dat noemt men tegenwoordig 'win-win'. Op meerdere plaatsen in Europa worden heggen gevlochten. Het mooie van de maasheggen is dat

er zodanig gekapt en gevlochten wordt dat de heggen uit levend materiaal bestaan. Als je in Engeland kijkt dan zijn de heggen daar 'mooier', maar van dood hout en rotten dus na een paar jaar weg. Het is maar wat je mooier vindt.

Als er mensen zijn die dit lezen en ervaring hebben met het heggenvlechten en mee willen doen: meld je. □

De maasheggenvlechttechniek in een notendop

De stammen van de heg kunnen gevlochten worden als ze polsdik zijn. Eerst wordt de heg flink opgesnoeid, dat vlecht gemakkelijker. Dan worden staanders en liggers geselecteerd. Om de meter worden staanders geselecteerd die op 120 cm hoogte schuin worden ingezaagd en onder een hoek van 90° omgebogen en ingevlochten. Dikke liggers worden dicht bij de grond schuin ingezaagd en voorzichtig omgebogen en tussen de staanders gevlochten. De punt (de hak) die na het inzagen en ombuigen blijft staan wordt schuin afgezaagd, zodat daaruit krachtige scheuten kunnen groeien die meehelpen de heg ondoordringbaar te maken. Alle staanders worden op ongeveer 120 cm hoogte ingezaagd en omgebogen, de toppen worden in de heg gevlochten. In de jaren na het vlechten wordt de heg af en toe met snoei onderhouden. Een goed onderhouden heg gaat eeuwen mee.

“We kwamen van het ‘Calimero-gevoel’ af”

STEVENSBEEK | “We staan aan het begin van de verandering naar een nieuwe tijd”, zegt Gerard de Baaij. Hij heeft er een boek over geschreven: ‘Het platteland in deze nieuwe tijd’. Hierin kijkt hij naar de invloed die de vernieuwing op het platteland heeft. En andersom naar de effecten van de streek-eigenheid op de nieuwe samenleving.

Tekst en foto: Kees de Bruijn

Gerard de Baaij (1957) heeft zijn sporen verdiend in tal van landbouw-, bosbouw-, natuur- en cultuurgerelateerde projecten. Daarnaast is hij actief als voorzitter

van de dorpsraad van Stevensbeek en staat hij mede aan de basis van het koersplan en de dorpsvisie van Stevensbeek. Al deze ervaringen deelt hij in zijn boek ter inspiratie voor anderen. “Het is een pleidooi voor een duurzame en eerlijke wereld”, zegt hij over zijn boek.

Basisprincipes van het platteland, zoals binding, solidariteit en balans zijn ook basisprincipes in de nieuwe tijd. In de huidige door geld en economie gedreven tijd winnen de waarden van duurzaamheid en solidariteit terrein. Veel mensen zijn steeds kritischer op de uitputting van de aarde en op grote ongelijkheid in de we-

reld. “Deze nieuwe wereld is geen kopie van het verleden”, betoogt De Baaij. “Het verandert echt.

De nieuwe tijd

Het platteland heeft ook invloed op de nieuwe tijd. “Op het platteland is gemeenschapszin de basis van het leven, meer dan in steden. We hebben bijvoorbeeld in Stevensbeek, het dorp waar ik woon, in 2010 een koersplan geschreven, hiermee brachten we de leefbaarheid in beeld. Dit gaf een grote impuls aan gemeenschapszin, we kwamen af van het ‘Calimero-gevoel’. We wilden meer huizen, die zijn er gekomen. We wilden meer leefbaarheid, er kwamen een tiental goed functionerende werk-

Duurzaamheid

groepen. Al met al gaf het koersplan ons nieuwe energie. En dat nieuwe elan bracht ook meer werk”.

Zo krijgt Stevensbeek binnenkort een eigen klein bedrijventerrein, waar alle plaatsen al vergeven zijn. Als de tendens zich voortzet zal dat ondernemersterrein vergroot worden.

Gerard de Baaij voelt zich geïnspireerd door het platteland. Maar er is wel een grote verscheidenheid van gemeenschappen op het platteland. Iedere plattelandsgemeenschap heeft zijn streekeigenheid met de daarbij horende gewoonten en gebruiken. Wat het platteland in zijn algemeenheid kenmerkt is de netwerkgemeenschap.

Het nieuwe platteland

In onze huidige samenleving zien we een beweging van ‘het loslaten van het oude’ naar ‘de zoektocht naar het nieuwe’, verzekert De Baaij in zijn boek. Maar hij beseft ook dat we in een overgangstijd zitten. Wat er ook verandert, de kleine schaal van de leefomgeving en de menselijke maat van de gemeenschap, de speelruimte van zelfstandigheid en zelfsturing blijft de rode draad van het platteland.

Als voorbeeld van een geslaagde activiteit met de blik op de toekomst gericht noemt de schrijver het initiatief ‘Samen Stevensbeek’. De prijswinnende stichting is ontstaan vanuit de huidige leefgemeenschap en de samenwerking met het dichtbijgelegen AZC en draagt sterk bij aan de leefbaarheid van het dorp in de toekomst. □

Op de foto:

Gerard de Baaij, schrijver van het boek ‘Het platteland in deze tijd’.

Wat doet een mens tegenwoordig als hij over een onderwerp informatie zoekt? Hij gaat met een zoekmachine op internet. Dat heb ik dus ook maar eens gedaan. Ik moest trouwens wel, want ik zocht informatie over duurzaam en duurzaamheid. In mijn Winkler Prins uit de jaren vijftig van de vorige eeuw komen die begrippen als item niet voor. De eerste drie hits zijn advertenties waarvan ik er een als voorbeeld wil aanhalen. Over onderhoudsarm geveltimmerwerk onder de titel duurzaam onderhoud. Verder kijkend is het een lange lijst van bedrijven en instanties die op allerlei manieren bezig zijn om zich met het woord duurzaamheid te profileren.

Als gemeenteraadslid kreeg ik in de tijden van de reconstructie van de landbouw te maken met het begrip duurzame locatie. Dat leek me een geweldig idee. Agrarische bedrijven zich laten vestigen op een plaats waar ze met een duurzame bedrijfsvoering aan de slag zouden gaan. Welk een teleurstelling toen bleek dat een duurzame locatie bedoeld was voor een plek waar een bedrijf zich flink verder zou kunnen ontwikkelen, ook in de toekomst. Duurzaam bleek vooral te gaan over de mogelijkheden om uit te breiden. Waarbij de afstand tot andere bedrijven of woningen gezien vanuit de regelgeving zo weinig mogelijk problemen zou opleveren.

Vanuit het standpunt van toen zijn we aardig in de toekomst verzeild geraakt. En weten we wat de meeste boeren met hun bedrijf doen als ze op zo’n duurzame locatie zitten. Gevolg is een regio waar veel te veel dieren zijn. Waar we niet weten waar we met de mest naartoe moeten. Waar de boerenbedrijven aan een ratrace bezig zijn en geen idee hebben hoe ze die moeten keren. De oplossingen blijken steeds bij te dragen aan het in stand houden van die ratrace omdat er financiële verplichtingen zijn die men meent het hoofd te kunnen bieden door nog meer financiële verplichtingen aan te gaan.

Is er iets mis met duurzaam gevelwerk? Op zichzelf niet maar door de hits op internet werd ik bevestigd in mijn overtuiging dat de manier waarop de prioriteiten uit het begrip duurzaamheid worden gehanteerd meestal fout worden gesteld. Duurzaam gaat er vooral over om de aanslag op ons milieu (en dus de aarde) zodanig te verminderen dat er ook nog een bestaan mogelijk is voor de generaties na ons. Dat de aarde de kans en tijd krijgt om zich te herstellen van al die aanslagen die we er met zijn allen op doen. En zeker niet over het in stand houden van overproductie en overconsumptie. Wantrouw op een nette manier elk bedrijf dat roept duurzaam bezig te zijn. Vraag ze het hemd van het lijf over wat ze daarmee bedoelen. Het zal iedere keer weer een kleine bijdrage zijn in de richting van wat echt duurzaam is.

Theo Wijnhoven

Voorzitter Milieuvereniging Land van Cuijk

Het houden van veel vee heeft negatieve gevolgen. Eén daarvan is dat er zoveel ammoniak in de lucht komt, afkomstig van mest, dat dat niet goed is voor mens, dier, plant en milieu. Ammoniak is een giftig gas waar stikstof in zit. Het stinkt, verzuurt de bodem via omzetting, leidt tot overbemesting en kan het grondwater ernstig vervuilen. Daarom zijn er maatregelen getroffen om emissie (ammoniak ontsnapt uit stallen en na bemesting

van het land) en depositie (ammoniak komt via de lucht in bodem en grondwater terecht) terug te dringen. Dit heeft resultaat, maar het terugdringen van de stikstof-uitstoot stagneert en aan de effectiviteit van de in de landbouw genomen maatregelen wordt getwijfeld.

Wim van Opbergen van Werkgroep Behoud de Peel (WBdP) heeft over ammoniak en stikstof onderstaand artikel geschreven.

Convenant Stikstof en Natura 2000

Eind 2009 is het Convenant Stikstof en Natura 2000 gesloten met o.a. provincie N.-Brabant, provincie Limburg, ZLTO, LLTB, Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Brabants Landschap en de Brabantse Milieufederatie.

De afspraken uit dit convenant zijn in Brabant uitgewerkt in de Verordening Stikstof en Natura2000. Deze Verordening stelt technische eisen aan stallen van veehouders. De emissie van ammoniak dient meer te worden gereduceerd dan landelijk voorgeschreven.

De doelstelling is een halvering van de ammoniakemissie uit stallen in 2028 ten opzichte van 2010. Nieuwe stallen moeten direct aan de eisen van de Verordening voldoen. Voor bestaande stallen geldt dat uiterlijk op 1 januari 2028 het bedrijf als geheel gemiddeld dient te voldoen aan de vereisten uit de Verordening.

Bij de Verordening zijn de volgende randvoorwaarden gesteld:

- Geen (regionale) toename van dieraantallen.
- Emissiereducerende technieken werken zoals vereist.

Er valt gratis uit de lucht ongeveer een kwart van de stikstof die boeren voor bemesting van het land gebruiken.

Er valt drie keer zoveel stikstof uit de lucht als dat de natuur kan verdragen.

Toch is dat conform de Nederlandse regelgeving.

Hoe kan dat?

- Er vindt voldoende innovatie plaats in emissiereducerende technieken bij met name rundvee.

De provincie heeft Arcadis onderzoek laten doen naar de trend in de vergunde emissies. Daaruit bleek dat in 2028 een reductie van 45% zal worden bereikt t.o.v. 2010. De doelstelling uit het Convenant

zou dus bijna worden behaald. Volgens de provincie zijn er echter signalen dat de daling van de ammoniakemissie niet voldoende doorzet, of zelfs stagneert:

- De resultaten van het Meetnet Ammoniak in Natuurgebieden laten geen daling zien van de concentraties van ammoniak in de lucht sinds 2005.
- Vanaf de start van de Verordening blijken de dieraantallen regionaal nog altijd toe te nemen.
- Er is onvoldoende innovatie in emissiereducerende technieken, met name bij rundvee.
- De afgelopen jaren is gebleken dat emissiereducerende technieken regelmatig niet werken zoals vereist.

De provincie is daarom met de convenantpartners een inzet op meer daling van de emissie gaan bespreken. Daaruit volgende is in de Statenmededeling van afgelopen 15 november het volgende voorgesteld:

- De technische eisen aan de stallen worden aangescherpt.
- Voortaan dienen alle stallen aan

de eisen te voldoen; niet meer het bedrijf gemiddeld.

- Op 1 januari 2020 dienen alle stallen ouder dan 15 jaar te voldoen aan de Verordening.

Om te voorkomen dat het aantal dieren verder regionaal toeneemt, heeft de provincie aan Provinciale Staten het instrument 'staldering' voorgesteld. Kort samengevat houdt dit in dat midden en oost-Brabant in zes regio's worden opgedeeld. Wanneer een veehouderij een stal met een bepaald aantal m² wil vergroten, dan mag dat alleen maar indien in dezelfde regio evenveel m² aan stal wordt gesloopt of herbestemd. Voor meer info over deze heel belangrijke maatregel, zie <http://www.wbdp.nl/regionaal-stand-still-in-aantal-dieren-in-brabant>

Ook wil de provincie de controle/handhaving op de werking van de stalsystemen gaan intensiveren.

Meteen na de publicatie van de Statenmededeling heeft de ZLTO verbolgen gereageerd. De aanscherping van de Verordening stikstof zou veel te ver gaan.

Reactie van Stichting Werkgroep Behoud de Peel:

- Een stand-still per regio in het aantal dieren, zoals voorgesteld in de 'staldering', is nog veel belangrijker dan eisen aan de stalsystemen. Die technieken komen er toch wel, ondermeer omdat Europa op dat vlak verplichtingen stelt. Zonder een stand-still leiden extra technieken in het algemeen tot nòg meer dieren, in plaats van tot emissievermindering.

- Een verdere daling van de emissie kan beter bereikt worden door een maatregel die leidt tot minder

dieren dan door extra eisen aan de stalsystemen. Bij minder dieren neemt behalve de emissie ook de mestproductie af. Het resultaat is ook zekerder. Bij de technieken moet altijd nog blijken of het papieren resultaat in werkelijkheid wel wordt behaald.

Wat betreft minder dieren: in het oorspronkelijke voorstel voor de 'staldering' was in een afroming van 5% voorzien. Bij elke stalderingstransactie diende 5% meer m² stal te worden ingeleverd dan er werd bijgebouwd. De staldering zou dus tot (lichte) krimp van de veestapel leiden. Volgens WBdP een prima maatregel. In de statenmededeling van 15-11 is dit helaas afgezwakt. Aan de sa-

menwerkende gemeenten wordt gevraagd om een 'stalderingsdienst' vorm te geven, die tot doel heeft veehouders te ondersteunen bij het verkrijgen van 'inruilstallen' tegen geen of een zo laag mogelijke kostprijs. Daarnaast kan volgens de provincie via deze dienst, via afroming enige krimp van de veestapel tot stand komen. Of er afroming plaatsvindt en zo ja hoeveel, is dus nog niet zeker! WBdP pleit er voor om in de staldering duidelijk een afromingspercentage op te nemen en om als provincie daarover de regie te nemen. □

*Wim van Opbergen / Werkgroep
Behoud de Peel*

Het rauwe sprookje van de boeren die Smits voor de mestkar spannen

Om een bio-vergistingsinstallatie te kunnen bouwen en gebruiken op Landgoed Princepeel in Wilbertoord vroeg eigenaar Smits een omgevingsvergunning aan. Van de gemeente Mill had hij daarvoor een 'verklaring van geen bedenkingen' nodig. Deze is verleend, zodat het bevoegde gezag, de provincie, de omgevingsvergunning kan verlenen. Heeft Smits een goed plan of een onzalgig plan?

Smits heeft al een flinke industrie aan de Volkelseweg en wil uitbreiden met een bio-energie-installatie. De bio-energie-centrale is bedoeld voor de verwerking van mest en cosubstraten. Ook worden daaraan gerelateerde activiteiten meegenomen zoals het uitpakken van voedingsmiddelen. Wat de industrie produceert is digestaat, warmte en elektriciteit.

De gemeenteraad van Mill had bezwaren tegen uitbreiding van de capaciteit van de installatie met 50.000 ton extra mest van derden, bovenop de huidige vergunde 50.000 ton mest van eigen bedrijf. Smits heeft daarop de aanvraag omgevingsvergunning aangepast: de aanvoer van 50.000 ton van derden is geschrapt. Wat wel door gaat is het realiseren van een drooginstallatie, een gaswasinstallatie, het (ver)plaatsen van silo's en koelunits, het realiseren van een hoge schoorsteen bij de drooginstallaties.

De wijzigingen en uitbreiding

hebben geen negatieve gevolgen in relatie tot de omgeving en/of het milieu, stelt gemeente Mill. In de vergunning staat echter dat er sprake is van geuremissie wat kan leiden tot geurhinder. De daarover door de ODBN uitgebrachte tweede toetsing heeft de gemeenteraad nooit gezien. Dit rapport zegt dat de geur afneemt, nu de extra 50.000 ton achterwege blijft. Bovendien komen er extra overkappingen en luchtwassers. Wethouder Van den Boogaart tijdens de behandeling in de gemeenteraad: "Er is helemaal geen overlastgevende geur". Verschillende gemeenteraadsleden hebben vraagtekens over het cumulatief effect, als je ziet wat er aan de overzijde van de Middenpeelweg aan agro-industrie staat en nog gaat komen. Er komt meer verkeer en er zijn wel degelijk risico's voor de volksgezondheid.

Bezwaren van MLvC

Milieuvereniging Land van Cuijk heeft bij de gemeente Mill bezwaar aangetekend tegen het ont-

werpbestemmingsplan. De bezwaren kunt u nalezen op onze website onder het kopje 'Acties'.

Gerard Hermens, lid van onze milieuvereniging, houdt zich bezig met deze afval- en/of mestverwerkende industrie. Hij noemt het een uiterst complex onderwerp. Hij schreef de volgende beschouwing:

Uitbreidingsplannen mestverwerkingsinstallatie in de gemeente Mill.

Aan de Volkelseweg 57 is een mestverwerkingsinstallatie actief onder de naam Bio-energieinstallatie Princepeel BV. Initiatiefnemer Smits uit Wanroij is voornemens de capaciteit van de installatie op te voeren. In verband met de bestaande situatie, verdriedubbeling van de capaciteit en het verwerken van dierlijke mest van derden is, voordat sprake kan zijn van een Omgevingsvergunning, wijziging van het Bestemmingsplan Buitengebied van de gemeente Mill noodzakelijk. Het vigerende bestemmingsplan voorziet thans niet in genoemde activiteiten. De gemeente Mill is in deze het bevoegd gezag. Als opmaat voor wijziging van het bestemmingsplan moet de Raad van de gemeente

Mill instemmen met een zogenaamde Verklaring van geen bedenkingen (VVGB). De gemeenteraad heeft ondertussen haar medewerking hieraan verleend en is het Voorontwerp wijziging Bestemmingsplan Buitengebied gemeente Mill, gepubliceerd. Voor de Omgevingsvergunning (milieu en bouwzaken) is de provincie het bevoegd gezag. De aanvraag hiervoor is reeds ingediend en in opdracht van de provincie wordt een en ander door de Omgevingsdienst Brabant Noord beoordeeld.

Voorontwerp wijziging Bestemmingsplan Buitengebied van de gemeente Mill.

Pal in de omgeving van het plangebied aan de Volkelseweg in Wil-

Vers in het geheugen kennen we nog de enorme stankoverlast, van de ondertussen door brand verwoeste kippenmestverwerker Fermo-Feed

bertoord zijn meerdere mestverwerkingsinstallaties actief. Vers in het geheugen kennen we nog de enorme stankoverlast, van de ondertussen door brand verwoeste kippenmestverwerker Fermo-Feed. Jarenlange stankoverlast, tot

in de wijde omgeving en honderden bezwaren hiertegen leidden niet tot gericht handhaven door de provincie als bevoegd gezag. Uit voorgenomen uitbreidingsplan blijkt dat aan de hiervoor geldende geurnorm in de nu bestaande situatie niet kan worden voldaan. Eveneens uit dit plan blijkt, dat de voorgenomen uitbreidingen en wijzigingen, opnieuw aanleiding kunnen vormen voor stankoverlast naar de omgeving. Uitsluitel hiervoor vinden we mogelijk straks in de Ontwerpbesikking-Omgevingsvergunning, maar de basis om dit initiatief mogelijk te maken ligt in de ruimtelijke zin en word gelegd in het bestemmingsplan buitengebied. >>

Wie over de Volkelseweg richting Uden rijdt, kan de industrie van Smits niet ontgaan.

Ernstige zorgen

Iedereen kent wel de situatie rondom het MACE –mestverwerkingsinitiatief in Landhorst. Dit heeft tot veel commotie geleid bij de inwoners van Landhorst zelf en hun buurgemeenten. In hoofdzaak toename van stank maar ook andere vormen van overlast vormen de basis voor hun bezorgdheid. Eveneens kon de zorg rond de mogelijke gevaren voor de volksgezondheid niet door de initiatiefnemers worden weggenomen. Ook de Milieuvereniging Land van Cuijk en een aantal andere natuur en milieuorganisaties zijn hierbij actief betrokken. Uiteindelijk heeft dit geleid tot het indienen van zienswijzen op de Milieu Effect Rapportage (Mer) en onze zienswijze, is het oprichting van Mace- mestverwerking in de

De Milieuvereniging Land van Cuijk heeft het plan bestudeerd en maakt zich ernstige zorgen over dit voorgenomen initiatief aan de Volkelseweg in de gemeente Mill

gemeente Oss, een meer voor de hand liggende optie geworden. De komst van de mestverwerker in Landhorst verdwijnt hierdoor enigszins uit beeld maar is nog niet van de baan.

Bedenkingen

De Milieuvereniging Land van Cuijk heeft het voorontwerp Bestemmingsplan bestudeerd en maakt zich ernstige zorgen omtrent dit voorgenomen initiatief aan de Volkelseweg in de gemeente Mill. Kost wat kost dient te worden voorkomen dat de situatie rond het voormalige Fermo-Feed verhaal zich herhaalt. De milieuvereniging heeft verder haar principiële en inhoudelijke bedenkingen op het plan, middels haar zienswijze, aan de gemeente bekend gemaakt. Afwachten dus.

Zie ook de 'mesttrein', achterop deze INFO. □

Gerard Hermens

Rijdend in de omgekeerde richting ook niet.

Camperkampeerplaats

Naast het parkeerterrein van zijn doe-het-zelfzaak heeft Van Keijsteren zonder vergunning een camperkampeerplaats aangelegd. Er is plaats voor 14 campers. Het terrein is verhard en er komt een groenstrook omheen. Er komen geen gebouwen, campers hebben immers hun eigen sanitaire voorzieningen. Wel komen er aansluitpunten voor elektriciteit en water, een afvalcontainer en een plek voor de opvang van afvalwater.

Legalisatieplicht of handhavingsplicht?

Opnieuw past de gemeente Boxmeer haar bestemmingsplan aan om een illegale uitbreiding te legaliseren. Eerder deed de gemeente dat voor groepsaccommodatie De Vilt. En nu, een eindje verderop in dezelfde straat, voor Van Keijsteren. De wethouder wist tijdens de commissievergadering te vertellen dat de gemeente een legalisatieplicht heeft. Handhavend optreden tegen de illegale camperkampeerplaats is volgens hem om die reden niet aan de orde. Voordat de gemeente handhavend optreedt, moet zij inderdaad nagaan of voor de illegale activiteiten een vergunning kan worden verleend. Uit uitspraken van de Raad van State blijkt dat zicht op legalisatie een reden kan zijn om van handhavend optreden af te zien. Dat wil niet zeggen dat, zoals de wethouder deed voorkomen, de Raad van State de ge-

Een camperkampeerplaats bij de Vilt?

Onlangs stelde de gemeenteraad van Boxmeer een bestemmingsplan vast. Dat plan had betrekking op het bedrijf van Van Keijsteren (Laag Werveld 1 in Beugen) dat ligt aan de rand van natuurgebied de Vilt. Van Keijsteren heeft zijn bedrijf, een doe-het-zelfzaak, de afgelopen jaren zonder vergunning en in strijd met het bestemmingsplan uitgebreid. Bovendien heeft hij naast zijn bedrijf een camperkampeerplaats aangelegd.

Foto: Denise Coolen

meente verplicht haar bestemmingsplan aan te passen om illegale activiteiten te legaliseren.

Voor de camperkampeerplaats kon binnen het oude bestemmingsplan geen vergunning worden verleend. De gemeente bepaalt zelf of zij haar bestemmingsplan wil aanpassen. Als de gemeente aangeeft het bestemmingsplan niet te willen aanpassen, is dat voor de Raad van State voldoende om te oordelen dat er geen zicht is op legalisatie. In dat geval heeft de gemeente volgens de Raad van State zelfs de plicht handhavend op te treden! Toch vreemd, dat een gemeentebestuur dat zegt een actief handhavingbeleid te volgen, verplicht denkt te zijn om illegale activiteiten te legaliseren!

Natte natuurplek

De Vilt is een uniek natuurgebied, dat

door de provincie is aangeduid als een "natte natuurparel". Vanwege de unieke natuurwaarden hebben de gemeente Boxmeer, de provincie en het waterschap dit gebied enkele jaren geleden volledig opgeknapt voor 4 miljoen euro. Het is inmiddels een prachtig stukje natuur geworden, zonder meer één van de mooiste plekjes van de gemeente.

Al vele malen heeft de milieuviering aangegeven dat rondom dit gebied geen activiteiten moeten worden toegelaten die de draagkracht van dit gebied te boven gaan. En toch is dat precies wat de gemeente Boxmeer opnieuw doet. De camperkampeerplaats botst met 2 belangrijke ecologische verbindingzones: de eerste loopt vanuit de Vilt naar de >>

Maasheggen en de tweede sluit vanuit de Vilt aan op de grotere verbindingzone van het Duits Lijntje. Direct langs en op de camperkampeerplaats worden regelmatig reeën, dassen en andere dieren gezien die het gebied als migratieroute of foerageergebied gebruiken. De camperkampeerplaats en de aanwezige ecologische verbindingzones botsen

gezien de strook natuur hier erg smal is, vormt de camperkampeerplaats een serieuze verstoring voor de migratie van dieren.

Maar dat weegt voor de gemeente Boxmeer duidelijk minder zwaar dan het belang van de ondernemer. □

Sylvia van Duijnhoven

hier bijna letterlijk op elkaar. Aan-

Bron: toelichting op het bestemmingsplan Laag Werveld 1 Beugen

Dode das aanleiding voor levensbeschouwelijk onderricht

In oktober werden in één week twee dassen dood gereden op de Hapseweg in Sint Hubert. Een andere lag midden in Haps dood op de weg. Nog steeds eist het verkeer dus veel slachtoffers. Het biedt wel de kans om een keer over de das en de natuur te vertellen op basisschool De Schare in Sint Hubert voor een geboeid publiek. Op de foto: Geert Verstegen en een dode das voor de groep.

Het trek- pontje over de Lage Raam

“Goei werrek hèn tied nuddig” en dat geldt ook voor het geplande trekpontje over de Lage Raam in het Sint Hubertse Broek. Maar het vordert. In een samenwerking met de lokale ZLTO en heemkundestichting Sint Huijbert moet het trekpontjes-project vorm krijgen

als onderdeel van een wandelroute. De bebording van de wandelroute komt uit een bijdrage van de Rabobank aan de ZLTO. De gemeente Mill is aan de lat gaan staan voor het trekpontje en Waterschap Aa en Maas betaalt de steigers op beide oevers. En die laatste liggen er al. Met ondersteuning van mensen uit het Broek die technische kennis hebben, kan dit allemaal gerealiseerd worden.

Het in elkaar lassen van het pontje is helaas vertraagd doordat het bedrijf, dat dit zou gaan maken, het even te druk heeft. Tja, voor een dubbeltje zit je wel eens op de tweede rang, maar men heeft ons toegezegd dat er in januari aan begonnen wordt.

Als het nieuwe wandelseizoen losbarst, dan kun je à la Doctorandus P. heen en weer. Je bent wel zelf de schipper. □

Stroomlijnen

De natuur is weer eens nat

Steeds weer opnieuw worden we geconfronteerd met tegengestelde belangen in onze maatschappij. Waarbij maar al te vaak de uitkomst is dat het geld bepaalt wat er gaat gebeuren. Maar de tegenstelling tussen bijvoorbeeld het door de betreffende agrariër ingeschatte bedrijfsbelang van een boerenbedrijf en de natuur is uiteraard een tegenstelling die wij als MLvC vaak tegenkomen.

Ook de overheid heeft regelmatig plannen die op gespannen voet staan met het belang van natuur en milieu. Het zal de meeste lezers niet ontgaan zijn dat er steeds

weer lobby's opgezet worden om ons land verder te asfalteren.

Een activiteit van Rijkswaterstaat (RWS) die wat minder in het oog springt is het project STROOMLIJN. De inzet van RWS is om ervoor te zorgen dat bij (te) hoog water de afvoer via de rivieren sneller gaat verlopen. Daarvoor is er een groot 'onderhoudsprogramma' opgezet waarbij heel wat begroeiing langs de rivieren wordt verwijderd en door onderhoud blijvend kort gehouden wordt. In onze regio gaat het uiteraard om de uiterwaarden van de Maas. Het verwijderen van bakenbomen is nogal in de publici-

teit geweest. RWS zou vanwege de afvoer van hoogwater het liefste de Maasheggen verwijderen. Maar zelf snappen ze ook wel dat op dit punt de natuur de voorrang krijgt. Ondanks dat is er in het maasheggengebied volgens RWS toch wel een en ander te verwijderen. Als MLvC hebben we onlangs bezwaar gemaakt tegen het kappen van een aantal bomen waar roofvogels in nestelden. Hoewel RWS moest erkennen dat het kappen niet kon, is dat niet helemaal goed gegaan. Wij zijn met RWS in de slag om de gemaakte fout te compenseren met een uitbreiding van de natuurbestemming in het gebied. □

Rijkswaterstaat heeft in strijd met de Flora en Faunawet bomen gekapt waarin roofvogels hun nest hadden.

En de mesttrein denderde voort

Op het station van Mestland is het een drukte van jewelste. De Mestland Expres komt op stoom. Met hoge frequentie worden wagonstellen aangekoppeld en zijn de wissels, behoudens naar een enkel zijspoor, zodanig verzegeld dat rijden met Mestland Expres gelijkenissen vertoont met een pretpark. Rondjes rijden. Station Mestland. Na elk gereden rondje word de steeds langer wordende trein in de remise van station Mestland geparkeerd. Niet voor lange tijd. De machinist beschikt over een duidelijke handleiding. Rondjes rijden en dit, telkens na elke nieuw aangekoppelde wagon, herhalen.

De eerste wagon, geletterd met het opschrift MACE Landhorst, kan dit traject reeds dromen. Vertoont rimpels, maar mag nog niet worden afgekoppeld. Vierkante wielen! Geen enkel risico wordt genomen. Meststation Oss is in wording. Op het rangeerterrein van station Mestland staat een wagon geparkeerd met de niet voltooide tekst 'OCC Terminals, Bedrijventerrein Oss'. De machinist krijgt een aanvulling op de handleiding, nog wel van het hoofdkantoor in Den Haag. Zijn vracht bestaat voortaan uit een veredelde vorm van drijfmest, namelijk afval. Stoom afblazen. De conducteur heeft het begrepen, stank is geur geworden hinnikt hij. De wissels moesten worden verzet, maar de trein blijft voorlopig zijn cirkelvormig traject volgen. Een volgende wagon wordt aangekoppeld. 'Bio-Energieinstallatie Landgoed De Princepeel Mill Bv.' luidt het opschrift.

Het spoor van Mestland loopt vol. De Mestland expres trekt het even niet. De machinist begrijpt het al lang niet meer maar houdt zijn locomotief in beweging. Geen Landhorst, geen Oss, dus op naar het centrum hiervan. Hij maakt halt op station Mestland Volkelseweg in de gemeente Mill. Hier staan op een nevenspoor nog een viertal wagons geparkeerd. Op een hiervan nog vaag de tekst 'Fermo-Feed' leesbaar. Het spoor bijster. De Raad van de gemeente Mill en een nog ander hoofdstuk stappen op. Station Volkelseweg Mill. Het ticket is reeds betaald. De Raad van elf, vraagt de machinist? De conducteur springt bij, nee, het zijn er wel 15. De machinist begrijpt het al lang niet meer. Er zit een luchtje aan, vervolgt hij. Ik leg het uit spreekt de conducteur: stank zijn odeuren, als je niet meer ruikt zoals het zou moeten geuren.

De Raad, haar podium, unaniem, doe er maar een schepje bovenop, Mestland Volkelseweg moet groeien, nu het nog kan. Wijs be-Raad, begrijpen het niet, die in de zaal en ons publiek, zij al zeker niet. Jazeker, het ticket was gratis. Dat snappen we wel. Zijsporen of sporen zij... De machinist parkeert, in de remise, hij begrijpt het al lang niet meer. Het spoor is overbelast, de kop van de Mestland Expres heeft de staart ingehaald. De kop eraf of staarten bijten!

En de Mesttrein denderde voort. Het volgende rondje. Iets missen, dat niet. Kolen op het vuur. We liften mee, tweede klas, nee niet gratis. Wel beschikken we over een ticket voor de volgende ronde. Wordt vervolgt.

Gerard Hermens